

ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΣΕΙΡΑ Ε'.

Λ Ο Γ Ο Σ

ΠΕΡΙ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΥΝΤΕΘΕΙΣ

ΥΠΟ

ΠΑΘΑΝΑΗ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΥΒΟΕΩΣ.

Ἐφημερίου

τῆς ἐν Μασσαλίας Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

ΜΑΣΣΑΛΙΑΙ, τῇ ΚΕ'. Νοεμβρίου, ΛΩΝΔ'.

Ἦμιν ἔστω ὑμῖν ἐκ τῶν ᾠδῶν Σιών.

Ὡς ἀνέμειν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίᾳ;

(Ψαλ. ρ λ ε'.)

ΕΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΙ ΣΥΡΟΥ

ΤΥΠΟΙΣ Γ. ΜΕΛΙΣΤΑΓΟΥΣ ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ

(Ὁδὸς Ἀγορᾶς ἀριθ. 613.)

1858.

Λ Ο Γ Ο Σ

ΠΕΡΙ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΥΝΤΕΘΗΣ

ΥΠΟ

ΝΑΘΑΝΑΗ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΥΒΟΕΩΣ.

Ἐφημερίου

τῆς ἐν Μασσαλίᾳ Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

ΜΑΣΣΑΛΙΑ, τῇ ΚΕ'. Νοεμβρίου, ΛΩΝΔ'.

*Ἦμνος ὕμνῳ ἐκ τῶν ἡδῶν Σιών.
Ὡς ἀγαπᾷ τὴν ἡδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἁλλοτρίαις;
(Ψαλ. ρ λ ε'.)*

ΕΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΙ ΣΥΡΟΥ

ΤΥΠΟΙΣ Γ. ΜΕΛΙΣΤΑΓΟΥΣ ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ

(Ὁδὸς Ἀγορᾶς ἀριθ. 673.)

1858.

ΤΗ
ΜΙΑ: ΑΓΙΑ: ΚΑΘΟΛΙΚΗ:
ΚΑΙ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ:
ΤΟΥ
ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑ:
ΤΟΝ ΛΟΓΟΝ ΤΟΥΤΟΝ
ΑΝΑΤΙΘΗΣΙΝ

Ο ΓΡΑΨΑΣ.

Πρὸς τοὺς Ἀναγινώσκοντας.

Ο λόγος οὗτος συνετάχθη ἔτι ἐκφωνηθῇ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Μασσαλίας, πρὶν ἢ μουσικῇ τοῦ Ἰωάννου Χαβιαρά ἢ τοῦ Β. Παρθάγγελου εἰσαχθῇ ἐν αὐτῇ· ἀλλ' οἱ ἐπιτροπεύοντες τὴν Ἐκκλησίαν ἠγήσαντό μοι τὴν ἄδειαν τῆς ἐκφωνήσεως, καθ' ὑπαγορευσιν ἰσως τοῦ συναδέλφου μου, ὅστις τυγχάνει ὡς ἴσως φιλέλλην. Τοῦτον δὲ αὖθις κριτέων ἀναθεωρήσας ἀνεπλήρωσα διὰ τῶν καταλλήλων κανόνων τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν Συνόδων, ὡς καὶ διὰ συντόμου ἀνασκευῆς ἐπὶ τῶν ἐκ Μαγκιστρίας δύο διατριβῶν, δημοσιευθεῖσων πρὸ τινος χρόνου διὰ τοῦ φύλλου τῆς Ἑλπίδος καὶ τοῦ Αἰῶνος. Ὅθεν ἐκδίδεται ἤδη προτροπῇ τῶν φίλων καὶ γνωμοδοτήσει ἀνδρῶν εἰδημογεστέρων μου.

Ἐρρώσθε.

Ἀρχιμανδρίτης
ΝΑΘΑΝΑΗΛ ΙΩΑΝΝΟΥ.

Ἐν Ἑρμουπόλει Σόρων,
τῇν 20 Μαΐου 1858.

ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΥΝΤΕΘΕΙΣ

ὑπὸ

Ναθαναὴλ Ἰωάννου Εὐβοίου·

Ἐφημερίου τῆς ἐν Μασσαλίᾳ Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Μασσαλίᾳ, τῇ κλ. Νοεμβρίου αὐτῆς.

Εὐδομήτις; ψαλλίτω. (Ἰακ. δ. 13.)

ΟΤΕ μετέβην εἰς Μασσαλίαν ὡς ἐφημέριος τῆς ἐκεῖ Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, οὐ πολὺς παρῆλθε χρόνος, καὶ οἱ ὁμογενεῖς ἤρξαντο νὰ συσκέπτονται ἐν ταῖς συνελεύσεσιν αὐτῶν, ἢ ἰδίως, περὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ὡς εἰσακτέας εἰς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν· ἀλλ' εἰς δύο διηρέθησαν μερίδας, οἱ μὲν ὑπεστήριζον τὴν Ἐκκλησιαστικὴν, οἱ δὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴν. Τότε δὲ οἱ τοὺς ὅρους καὶ τοὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας σεβόμενοι ἤτελουντο νὰ πληροφορηθῶσιν, ἂν ἐπιτρέπηται παρὰ τῶν κανόνων ἡ εἰσαγωγή τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· καὶ περὶ τούτου πληροφορηθέντες ἀντιτίνοντο τοῖς ἄλλοις. Ὅθεν κατὰ τὴν εἰρηστικὴν πύμπτην Νοεμβρίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ πεντηκοστοῦ τετάρτου ἔτους φιλονεικίας περὶ τούτου γενομένης, ἠρώτησέ τις τὸν ἀντιτίνοντα, πόθεν ἔχεις ταῦτα; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο ἀπὸ τοῦ ἱερέως. Καὶ τίς ἐρωτᾷ αὐτόν; αὐτὸς εἶπαι μισθωτὸς, καὶ οὐδὲν δικαίωμα ἔχει ν' ἀναιμνήσῃται εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Καὶ πῶς, Χριστιανέ, οὐκ ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ ἀποκρίνωμαι εἰς ὅσα ἐρωτῶμαι; τὸ τῆς ἀδελφότητος βεβαίως ὄχι, διότι οὐκ εἰμι μέλος αὐτῆς· ὡς ἱερεὺς ὁμῶς ὀρεῖλω νὰ λαλήσω δυνατῇ τῇ φωνῇ, καὶ λόγον νὰ γράψω ἔχω δίκαιον, ἂν ὕψι ἀνώτερον τῆς ἀδελφότητος, ἴσον τοῦλάχιστον, καὶ τί λέγω ἴσον; ἀνώτερον πάντων καὶ ἐπιόλητικόν· διότι ἐπιβάλλει μοι

τὸ μέγα τοῦτο καθῆκον αὐτὸς ὁ θεμελιωτὴς τῆς Ἐκκλησίας Ἰη-
σοῦς Χριστὸς, ὡς καὶ πάντες οἱ ὑπ' αὐτοῦ τεθέντες νόμοι, πα-
ρακελευόμενοί μοι νὰ ἐπαινῶ τὰ καλὰ, καὶ κατακρίνω τὰ κακὰ.
Μὴ αἰσχυνθῆς (λέγουσιν οἱ νόμοι οὗτοι) τοὺς ἐνδόξους τῆς γῆς,
μηδ' αὐτὸν τὸν φέροντα τὸ διάδημα, καὶ ὀρθοτόμει τὸν λόγον
τῆς ἀληθείας. Καὶ ὁ μὲν θεόπνευστος Παῦλος κελεῖται αὐλεῖν,
ἐπιτίμησον, περχάλεσον· (α). ὁ δὲ θεομακάριστος Πέτρος λέγει
αὐτὴν ἀδελφότητα ἀγαπᾷτε· (β). Καὶ γὰρ ταύτην ἀγαπῶ, ἀλλὰ
τὰς καινοτομίας, ὡς ἐπιχειρεῖ νῦν, οὐ δέχομαι, καὶ οἰδόμην
πτοῦμαι λέγων τὴν ἀληθειαν· ἐπὶ τὰς δύο δὲ πρύμνας τοῦ
πλοίου καθήμενος, τὴν τε Παλαιάν, λέγω, καὶ Νέαν Γραφήν,
εἰ τύχοι μοι τρικυμία, διὰ τῶν κυμάτων παλαιῶ κατὰ τῆς μα-
κρίας τῶν ἀνέμων. Ἐπειδὴ λοιπὸν πολλοὶ τῶν ἐνθαδὰ ὁμογενῶν
ὑπὸ τοῦ πρὸς τὰ θεῖα μεγάλου πόθου καταφλεγόμενοι, συνέλα-
βον ἰδέαν, ἵνα εἰσαγάγωσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μουσικὴν με-
λωδικὴν καὶ ἁρμονικὴν, καὶ μετ' ἐπιμονῆς ἐνεργοῦσι νὰ πραγ-
ματοποιήσωσιν τὴν ἰδέαν ταύτην, θεοπρεπῆς τῶντι ἔργον
ἐπιχειροῦσι καὶ θεοφελῆ πράξιν βέλουσιν ἐκτελέσει. Λέγων δὲ
ταῦτα, μὴ νομίσητε, ὅτι ἐννοῶ τὴν πρὸ δύο ἐνιαυτῶν πολυ-
θρύλλητον ἐκείνην τοῦ θεάτρου, ἀπαγε! ἀλλὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ἐκ-
κλησίας ἡμῶν θεσμοθετηθεῖσαν καὶ ὑπὸ τοῦς ὅρους καὶ κανόνας
αὐτῆς τεθεῖσαν, ἥτις δυστυχῶς ἐπαθε καὶ αὕτη ὅ,τι καὶ τὸ φι-
λόμουςον αὐτῆς ἔθνος· ὃ ἐστὶν ἔπεσον ἀπὸ τῆς ἀρχαίας καλο-
νῆς, ἔχασε τὸν ρυθμὸν τῆς, καὶ ὁ χρόνος ἀνέμιξεν εἰς αὐτὴν
βαρβάρους φωνάς, ὡς καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα τὸ αὐτὸ συνέβη, εἰς
τὴν γλῶσσαν δηλ. καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἀλλ' ἡ ἀνθρώποις μουσικῆς μεγαλοπρεποῦς, καὶ μάλιστα
Ἐκκλησιαστικῆς, δεῖται σκέψεως ἀνωτέρας, δὲν εἶναι ἔργον εὐ-
κολον καὶ τοῦ τυχόντος· μουσικῆς λέγω, ἣν ἀπαιτεῖ ἡ εὐκλεία
τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς ὠραϊσμόν τῆς. Naί, τοιαύτην
ἀπαιτεῖ, ὁποῖα ἦτο ἡ τοῦ Κοσμᾶ τοῦ μελωδοῦ, Ἐπισκόπου
Μαίουμᾶ, πρὸ χιλίων ἑκατὸν τριάκοντα πέντε ἐτῶν· καὶ ἡ τοῦ

(α) Π'. Τιμ. β'. 2. (β) Α'. Πέτρ. β'. 17.

συγχρόνου; συνηλικιώτου καὶ συμμαθητοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ
Μανσοῦρ, ἥτοι τοῦ Δαμασκηνοῦ, ὅστις διὰ τὴν τῶν λόγων αὐτοῦ
βριτορείαν καὶ εὐφράδειαν ἐπωνομάσθη ὕστερον Χρυσορρόας. Καὶ
ὁ πρὸ τούτων ἀκμάσας, κατὰ τὸ τετρακοσιοστὸν ἐννενηκοστὸν
καὶ ἑκτὸν ἔτος Μ. Χ., Ῥωμανὸς, ἱεροδιάκονος ὢν τῆς ἐν Βη-
ρυττῷ Ἐκκλησίας, ἐφάνη πρῶτος τῶν Κοντακίων ποιητῆς καὶ
μελωδῆς, ὅστις καὶ πρῶτος πάντων ἐμελώδησε τὸ τῆς Χριστοῦ
Γεννήσεως, ἥτοι τὸ Ἁ Παρθένης σήμερον τὸν ὑπερούσιον τίκτει·
διὸ καὶ μελωδῆς ἐπωνομάσθη. Μετὰ τοῦτον δὲ ἔρχονται οἱ δύο
ἐνδοξοὶ καὶ περιφανεῖς ἄνδρες, ὁ τε Κοσμᾶς καὶ Ἰωάννης, ἐπὶ
παιδείᾳ καὶ χρυσαυγεί βίῳ· οὗτοι ὑπῆρξαν φωστῆρες μέγιστοι
τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἁματογράφοι καὶ μελωδοὶ
ἐγένοντο ἄριστοι, τῶν ὑποίων τὰ μελίρρυτα καὶ πάντερπνα ἁσμα-
τογραφήματα καὶ μελωδήματα κοσμοῦσι τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκ-
κλησίαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ καταλαμπρύνουσι τὰς ἱεράς αὐτῆς
τελετάς, καὶ ὡς πολύτιμοι λίθοι ἀγλαΐζουσι πᾶσαν Δεσποτικὴν
καὶ Θεομητορικὴν ἐορτήν, ὡς καὶ πᾶσαν ἄλλην Ἀγίου μνήμην.
Ἐν τούτοις τοῖς ἱεροῖς μελωδήμασι βλέπει τις, ὡς ἐν κατόπτρῳ,
τὴν ἐπανθὴ τῶν μουσικῶν ἐμβρίθειαν, τὸ ὕψος τῶν ἁσματικῶν
ὑμνῶν, καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς μουσικῆς. Naί, τοιαύτην ἀπαιτεῖ
νὰ ἐπαναγάγῃ ἡ Ἐκκλησία εἰς τοὺς χοροὺς τῆς. Διὰ τοῦτο
προεῖρηκα, ὅτι, ἡ μὲν ἰδέα θεάρεστος καὶ ἡ πράξις βραχυλή, τὸ
δὲ κατόρθωμα δύσκολον, καὶ οὔτε ἴδιον εἶναι ἐνὸς ἐκάστου· εἰ
μὴ, ἂν ἡ θεία πρόνοια εὐδοκῇ ν' ἀνεγείρῃ καὶ πάλιν νέον Κο-
σμᾶν ἢ Ἰωάννην· τότε ἐσόμεθα βέβαιοι, ὅτι δὲν θέλομεν ἀργή-
σει νὰ ἰδῶμεν ἀνεγερζομένην καὶ ἀνωρθωμένην ὑπ' αὐτοῦ τὴν
Ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, καὶ εἰς ἐνταλὴ εὐρύθυμian ἀνυψου-
μένην, καὶ ἐπαναγομένην εἰς τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς κλέος καὶ μέλος·
καὶ οὕτω ν' ἀποσυμβαλίσῃ ἀφ' ἐαυτῆς ἡ μουσικὴ, ὡς καὶ ἡ
γλῶσσα, πάντα βερβαρισμὸν, φραγκισμὸν ἢ τουρκισμὸν. Διότι
ὁ σκοπὸς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς εἶναι θεῖος καὶ ὑψηλός·
δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς μετὰ τὴν τῆς τοῦ θεάτρου, ἥτις ὑπόσχεται μὲν
εἰς τοὺς ἀκροατὰς τέρψιν, ἡδονὴν καὶ τὰ ὅμοια, προσφέρει δὲ
πάντα Σατανικὸν θεμελισμὸν, ὡς ἄρωμα εὐάδης πρὸς εὐχαρίστη-

σιν τῶν ἐν αὐτῇ παραγινόμενων. Ταύτην μὲν ὁ θεὸς Χρυσόστομος πομπὴν τοῦ Σατανᾶ ὀνομάζει, καὶ τὰς ἐπαύσεις αὐτῇ πομπευτήρια· ἐκείνην δὲ τοῦνκντίον συντριβὴν καρδίας καὶ κατάνυξιν ψυχῆς, ὡς ἀναφέρει καὶ ὁ Γαζαῖος Προκόπιος. « Μέλος ἐν ἄρθρῳ φωνῆς ὕμνοις θείοις ἐγχεράσας· ὡς ἂν τὴν μὲν αἰσθησιν διεγείροι τὸ μέλος, τὸ δὲ νόημα μετ' αὐτοῦ βεῖον πόθον ἀνάπτοι ». Ὅθεν ἡ μὲν εἶναι μουσικὴ θεία, καὶ καθὼς θεία, ἀνήκει εἰς θεῖον καὶ ἱερὸν τόπον, ἥτοι εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ· ἡ δὲ Σατανικὴ, καὶ ἀνήκει εἰς τὰ Σατανικὰ πομπευτήρια κατὰ τὸν θεῖον, λέγω, Χρυσόστομον, ἥτοι εἰς τὰς τῶν θεάτρων θυμέλας, ὀρχηστὰς καὶ ὀρχηστρίας αὐτῶν, καὶ τὰς συναθροίσεις των. Πάντῃ δὲ ἄλλοτρία ἐστὶν ἐν τοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς ναοῖς, ἐν οἷς δοξολογεῖται, ὑμνεῖται καὶ λατρεύεται τὸ ὑψίστον ὄνομα τοῦ Ἀκτίστου ὄντος. Διὰ μὲν τῆς θείας μουσικῆς οἱ ἄγγελοι ἐδοξολόγησαν ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ Κυρίου τὴν Γέννησιν, καὶ δοξολογῶντες ἐψάλλον « Δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία » (α), καὶ δὲν παύουσι ψάλλοντες τὰ δεύτερα ἐκεῖνα ῥῶτα τοῦ πρώτου ῥωτός ἐνώπιον τῆς Τρισηλίου Θεοκράτειας, τὸν ἐπινίκιον ὕμνον, τὸ « Ἄγιος, Ἄγιος, Ἄγιος » (β). Διὰ δὲ τῆς ἐτέρας ψάλλουσιν οἱ πονηροὶ καὶ σκοτεινοὶ ἄγγελοι ἐν τοῖς τούτων ἐργαστηρίοις, ἥτοι θεάτροις, λέσχαις καὶ τοῖς τοιούτοις, σὺν τῷ ἄρχοντι αὐτῶν, ὅστις παραμένει ἐν παντὶ τόπῳ καὶ χρόνῳ, ἵνα ἀρπάσῃ τινὰ καὶ καταπῇ, ὡς ὁ θεομακάριστος Πέτρος βεβαίωσέν μου τὸν λόγον, λέγων· « ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος, ὡς λέων ὠρυόμενος περιπτεῖ ζητῶν τίνα καταπῇ » (γ).

Ἀλλὰ πρῶτον πάντων ὑμεῖς ὀφείλετε νὰ στρέψετε τὰ βλέμματα ὑμῶν καὶ θεωρήσετε οὐχὶ τὴν φωνητικὴν, ἀλλὰ τὴν πνευματικὴν μουσικὴν, ἥτις εἶναι ἀνωτέρα πάσης ἄλλης ἀνοργάνου καὶ ὀργανικῆς, καὶ συμφωνήσετε τὴν θεῖαν μετ' τὴν πνευματικὴν, ὡς καὶ Ὁριγένης λέγει· « Ὡς δύο μόνον μετὰ τῆς πρὸς τὴν θεῖαν μουσικὴν καὶ πνευματικὴν συμφωνίας αἰτησὶν προσαγόν·

(α) Λουκ. β'. 14. (β) Ἦσ. ζ'. 31. (γ) Α'. Πέτρ. ε'. 8.

« των τῶ ἐν οὐρανοῖς Πατρὶ περὶ οὐτινοσοῦν, τὸν Πατέρα διδοῦναι τὰ αἰτήματα τῆς μετὰ τοῦ συμφωνεῖν ἐπὶ γῆς ». Ἡ συμφωνία δὲ αὕτη εἶναι ἀναγκαίη καὶ πάσης ἄλλης αἰρετωτέρα· καὶ ἀφοῦ συμφωνήσητε καὶ ἐνώσητε τὴν τε θεῖαν καὶ πνευματικὴν, ἀκολουθῶς ζητήσατε καὶ τὴν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν παραδεδεγμένην φωνητικὴν μουσικὴν, ἵνα εὐτρεπίσητε καὶ εἰσαγάγητε αὐτὴν ἐν τῷ θεῷ καὶ ἱερῷ ναῷ πρὸς δοξολογίαν καὶ αἶνον τῷ ἐν Τριάδι Θεῷ καὶ Πατρὶ. Ἀλλ' ὑμεῖς, Χριστιανοὶ μου ἀγαπητοί, τὴν μὲν πνευματικὴν ἔχετε ὅλως ἡμελημένην· ὁποῖαν δ' ἄρα ὠφέλειαν δύνασθε νὰ καρπωθῆτε ἀπὸ τῆς καλλιωνύμου, τῆς πνευματικῆς ἐλλειπούσης; οὐδεμίαν. Αὕτη ἀνευ ἐκείνης, οὐδ' ἴχνος κἂν ὠφελείας δύναται νὰ ἐγκαταλίπη ἐπὶ ταῖς τῶν ἀκρωμένων ψυχαῖς. Ναί, ἡ εὐχὴ μουσα τοῦ θεάτρου, καὶ ἡ ὅσον οὐκ εἰσαχθισμένη εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου, εἶναι αὕτη ἐκείνη, ἥς αἱ μελίβρυτοι ἀρμονίαι ἐναυλοῦσιν εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν εἰσέτι (α). ἔλθε, Λέσβιε Τέρπανδρε, διάσῃμε τῆς Μιλήτου Τιμόθεε, ἡ μουσικὴ σου ἀπηγορεύθη ἐν τῇ αὐστηρᾷ Σπάρτῃ διὰ τὸν νεωτερισμὸν αὐτῆς. Ἀμφίων, θαύματα ἀποδίδονται εἰς τὴν ἀρμονίαν τῶν μελωδικμάτων σου. Φιλότιμε, σὺ μετ' ἄλλων διασῃμων ἀνδρῶν περὶ μουσικῆς συνδιελέχθης, εἰπέ ἡμῖν, εἶναι αὕτη ἐκείνη τῆς λύρας σου, δι' ἧς ἐγὼ σήμερον τολμῶ ἄσαι ἀπὸ θυμέλης τὸν Χερουδικὸν ὕμνον καὶ τοὺς ἄλλους ἐν τῇ θεῇ ἱερουργίᾳ, δεόμενος τοῦ θεοῦ καὶ αἰτούμενος παρ' αὐτοῦ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν μου; οὐχί, ξένη, θεατρικὴ. Σὺ, Ἰωάννη Κουκουζέλη, ὅστις κατεφρόνησας τὸν κόσμον καὶ τὰ τοῦ κόσμου· σὺ, ὁ αὐτοκρατορικὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως μουσικὸς; αἰφνης ἐκείθεν εἰς τὸν χορὸν τῆς μεγίστης Λαύρας τοῦ Ἁθω εὐρέθης ἄγνωστος, ταπεινὰ ἐνδεδυμένος, ὀρχισθεὶς καὶ ὀρχίσας, ἵνα μὴ σὲ μαρτυρήσῃ τῷ Αὐτοκράτορι ζητοῦντί σε, ἀλλὰ ποῦ;

(α) Τὴν 15 Αὐγούστου τοῦ 1851 ἔτους πρῶτον προσεκλήθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων εἰς διδάσκαλος τοῦ κλειδοκυμβάλου (Γάλλος) καὶ ἐψάλε Χαδιαριστὶ ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Κοιμήσεως καὶ εἰς τινὰς ἑτεῖς Κυριακάς· πλὴν οὐκ εὐδοκίμησε, καὶ ἀπελύθη.

οὐ ἐξέπληξας τοὺς ἀκροατάς σου, ὅτε ἤνοιξας τὸ στόμα σου εἰς τὸν Ἀκάθιστον ὕμνον τῆς Θεοτόκου, ψάλλον « Τὸ προστῆχθὲν μουσικῶς ». Ἀλλὰ καὶ φιλόσοφος τις ἀρχαῖος ὁμολογῶν μοι μίαν ἀλήθειαν περὶ μουσικῆς λέγει « Νῦν δὲ ὡς ἡδονῆς χάριν οἱ πλεῖστοι ζητοῦσιν αὐτήν » (α). Αἱ! ἂν στοχάζησθε, ὅτι μὲ τὰς πολυειδεῖς φωνὰς δύνασθαι νὰ ἐξιλεώσῃτε τὸν θεόν, ἀπατᾶσθε· ἂν νομίζετε, ὅτι οἱ πολύφθογγοι ἀλλաγαμοὶ, προφερόμενοι ἀπὸ χοροστασίαν θυμέλης, γίνονται εὐπρόσδεκτοι τῷ κτίστῃ τῶν ὅλων, πλανᾶτε ἑαυτοὺς. Οὐδὲν λέγω, ὑμεῖς κρίνατε τὴν ἀλήθειαν ταύτην· ἂν ὅμως ὅχι, διὰ τί ζητεῖτε νὰ δαπανηθῶσι τοσαῦτα ποσότητες χρημάτων ἐπὶ ματαίῳ; τίς ἡ χρεία τῶν τοσούτων πολυειδῶν κραυγῶν, ἐνῶ δι' ἐνὸς ἐντέχνου καὶ καλοῦ μουσικοῦ τὰ πάντα δύνανται γὰ ἐκπληρωθῶσιν; Ἡ νομίζετε, ὅτι δὲν εὐρίσκονται τοιοῦτοι; πολλοὶ, ἐκτὸς ἂν ζητῇτε Δάμωνα καὶ Τυρταίους· ἢ δι' αὐτοῦ τηροῦνται ἀπαράβατοι οἱ κανόνες τῶν θείων ἢ ἱερῶν Ἀποστόλων, ὡς ἢ οἱ τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν Συνόδων καὶ ἄλλων ἀγίων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων. Οὕτω δὲ ποιοῦντες ἀποφεύγομεν τὴν τῶν μεταρρυθμιστῶν, ἀναμορφωτῶν καὶ Ἰησοῦτῶν, πλάνην, ὧν εἶναι ἴδιον νὰ μεταβάλλωσι τὰ πάντα, ὅταν καὶ ὅπως αὐτοῖς φανῇ ἀρεστὸν, οὐχὶ δὲ ποτε τοῖς Ὁρθοδόξοις.

Ἡ δὲ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἰσαγωγή τῆς μουσικῆς τίνα σκοπὸν ἔχει; τὴν εὐπρέπειαν βεβαίως αὐτῆς· ἀλλ' αὕτη δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὀνομασθῇ εὐπρέπεια Ἐκκλησιαστικῇ· θεατρικὴ μᾶλλον, ἀλλ' ἔστω καὶ τοῦτο. Συγχωρήσατέ μοι δὲ νὰ εἶπω ὑμῖν ὅ,τι τὸ ἱερόν μου καθῆκον μὲ ὑπαγορεύει, δηλ. ἐλλείμματά τινα. Ὑμεῖς ἔχετε ἡμελημένα τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐπιβεβλημένα εἰς ἕνα ἕκαστον ἱερά καθήκοντα, παραβλέπετε ταῦτα, καὶ τρέχετε δρομαῖοι εἰς τὰς ἀπατηλὰς καὶ ματαίας τοῦ κόσμου πλάνας καὶ τὰς θελήσεις αὐτοῦ· παραβλέποντες δὲ καὶ καταφρονοῦντες αὐτὰ νομίζετε, ὅτι βλάπτετε τὸν θεόν; οὐχί. Ἡ βλάβη ὡς καὶ ἡ ὠφέλεια μίαν ἡμέραν θέλει ἐπιστρέφει εἰς τὴν

(α) Ἀριστοτ. Πολιτ. Βιβλ. ἡ. 3.

ψυχὴν ὑμῶν, ὃ ἀμελῶν, παραβλέπων καὶ καταφρονῶν θέλει ἀπολαίει τὴν μισθαποδοσίαν τῶν πόνων του, εἴτε ἀγαθῶν, εἴτε καὶ πονηρῶν, ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει. « Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ » (α) « ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ » (β). Μὴ λοιπὸν προφασίζεσθε κωλύοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ ἀνχιμάκτου θείας μουσαγωγίας, ἵνα μὴ κλεισθῇτε ἢ ὑμεῖς ἔξω τοῦ θείου νυμφῶνος, ὡς αἱ παρθένοι ἐκεῖναι· μὴ ἀδιαφορεῖτε τῆς θείας προσκλήσεως, καὶ καταφρονεῖτε αὐτῆς, ἀλλ' ἐστὲ πρόθυμοι εἰς τὸ ἀκουσμα αὐτῆς. Μὴ ταυτίζετε τὰς προφάσεις ὑμῶν μὲ τὰς τῶν τριῶν ἱερῶν ἀνδρῶν, οὓς ἀναφέρει ὁ ἱερὸς εὐαγγελιστὴς, τῶν ὑπὸ τοῦ Δεσπότης κεκλημένων εἰς τὸ μέγα δεῖπνον, οἵτινες πάντες ἐκ συμφώνου προφασισθέντες παρητήθησαν τοῦ Δεσποτικοῦ καλέσματος « Καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες » (γ) καὶ προφασιζόμενοι ἔλεγον « ὁ μὲν ἀγρόν ἡγόρασα· ὁ δὲ ζεύγη βοῶν ἡγόρασα πέντε· ὁ δὲ γυναῖκα ἔγμη, καὶ οὐ δύναμαι ἔλθειν ». Ὁ αὐτὸς εἶπεν εὐαγγελιστὴς ἀλλαχοῦ δεικνύει ἡμῖν τοῦτο ἐναργέστατα, λέγων « Ἐξ ἡμέραι εἰσὶν, ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι » ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. (δ). Ἡμεῖς δὲ τὰς μὲν ἐξ ἡμέρας ἐργαζόμεθα, τὰ δὲ σάββατα οὐ τηροῦμεν· ἀλλὰ περιμένομεν ταῦτα, τὰς Κυριακὰς λέγω, ἵνα φάγωμεν, πῖωμεν καὶ διασκεδάσωμεν· ἀκολούθως ἀρχίζομεν νὰ πολυπραγμονώμεν τὰ τῶν ἄλλων, καὶ τοιοντοτρόπως διερχόμεθα ἅπασαν τοῦ Κυρίου τὴν ἡμέραν ματαιολογοῦντες καὶ ἀργολογοῦντες· περὶ δὲ τῆς ψυχικῆς ἡμῶν σωτηρίας οὔτε κἄν μνεῖα γίνεται. Οὐαί! ἅς εἰσαγάγωμεν τὴν ἐναρμόνιον μουσικὴν, καὶ εἴτα βλέπεις.

Ἰδοὺ δὲ ἀναφέρω τὸν ἐβδομηκοστὸν πέμπτον κανόνα τῆς ΣΤ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου οὕτω λέγοντα. « Τοὺς ἐπὶ τῷ ψάλλειν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις παρχιγνομένους, βουλόμεθα, μήτε » βραχὺς ἀτάκτοις κεχρησθαι, καὶ τὴν φύσιν πρὸς κραυγὴν ἐκείνῃ.

(α) Ματθ. ιε'. 27. (β) Ῥωμ. β'. 6. (γ) Λουκ. ιθ'. 13-21.

(δ) -- ιγ'. 14.

» ζεσθαι, μήτε τι ἐπιλέγειν τῶν μὴ Ἐκκλησίᾳ ἀρμοδίων τε καὶ
 » οἰκείων· ἀλλὰ μετὰ πολλῆς προσοχῆς, καὶ κατανύξεως τὰς
 » τοιαύτας ψαλμωδίας προσάγειν τῷ τῶν κρυπτῶν ἐφόρῳ θεῷ.
 » Εὐλαβεῖς γὰρ ἔσεσθαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ τὸ ἱερὸν ἐδίδαξε ὁ
 » γιόν ». Καὶ ὁ ΙΕ. τῆς ἐν Λαοδικίᾳ τοπικῆς Συνόδου κανὼν
 ἐμποδίζει τοὺς μὴ κανονικοὺς ψάλτας· ἐπικυροῦσι δὲ τούτους
 τρεῖς ἕτεροι κανόνες, ὁ Α. τῆς Δ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ Β'.
 τῆς ΣΤ'. καὶ ὁ Α. τῆς Ζ', οἵτινες καὶ ἐπιτίμια καὶ ἀφορισμοὺς
 καὶ ἀναθέματα Ἀποστολικά καὶ Συνοδικὰ ἐπιβάλλουσιν ἐπὶ τοὺς
 τολμῶντας νὰ καينوτομήσωσιν ἢ διαφθείρῳσι κανόνα τινά.
 Ἀλλὰ τινὲς, μὴ ἔχοντες γνῶσιν τῶν πραγμάτων, δισχυρίζο-
 μενοι λέγουσιν, ὅτι ἡ ἐνταῦθα Ἐκκλησία εἶναι ιδιόκτητος καὶ
 ἰδιωτικὴ· ιδιόκτητος βέβαια εἶναι, καὶ δύνανται οἱ ιδιοκτῆται
 νὰ καρπῶνται τὰς ὠφελείας τῆς, ἰδιωτικὴ ὅμως οὐδόλως ἐστὶ
 καὶ κεχωρισμένη τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν· ὅτι δὲ οἱ κρατοῦντες
 αὐτὴν ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ πράξωσιν ὅ,τι φανῇ αὐτοῖς ἀρε-
 στὸν πρὸς εὐπρέπειαν, οὐδεὶς ἀνθίσταται εἰς τοῦτο· τὸ νὰ εὐ-
 τρεπίῳσι, κοσμήσωσι καὶ ἐφορεύωσιν, ἔξεστιν αὐτοῖς. Τὸ νὰ
 ἐξαγάγωσιν ὅμως μουσικὰς καὶ εἰσαγάγωσι, καὶ μεταβάλλωσιν
 ἔθιμα καθιερωμένα πρὸ τοσούτων ἐκκτονταετηρίδων καὶ ὑπὸ Οἰ-
 κουμενικῶν Συνόδων κεκανονισμένα, ταῦτα ὡς κοινῶς νενομοθε-
 τημένα πάσαις ταῖς Ἐκκλησίαις καὶ κανονισμένα, οὐχὶ μόνον
 νὰ μετατρέψωσι καὶ μετακινήσωσι δὲν δύνανται, ἀλλ' οὔτε νὰ
 τὰ ἐγγίσωσι κἀν· ἄλλως οἱ θέλοντες νὰ μεταβάλλωσιν αὐτὰ λο-
 γίζονται τολμηροὶ καὶ καينوτόμοι θρασεῖς. Οὗτοι δὲ ἐπισύρου-
 σιν ἐρ' ἑαυτοῖς ἐπιτίμιον, ὃ ἐπιβάλλει ὁ Β'. κανὼν τῆς αὐτῆς
 ΣΤ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου, μέχρις οὗ μεταμεληθῶσι. Προσ-
 κρούουσι προσέτι καὶ προσβάλλουσι τὸ ἕνατον ἄρθρον τοῦ συμ-
 βόλου τῆς ἀμωμότητος ἡμῶν πίστεως, τὸ λέγον α Εἰς μίαν ἁγίαν,
 καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν· τὴν ἔννοιαν βεβαίως
 τοῦτου ἕκαστος ἐννοεῖ, διότι εἶναι, νομίζω, σαφές. Ὅταν σὺ,
 Χριστιανέ, ἄλλως τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν ψάλλῃς καὶ ὕμνολο-
 γῇς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἄρθρον τοῦτο καθίσταται ἄρα κατὰ
 σὲ περιττόν!

Δότε μοι δὲ τὴν ἀδειαν, ἀδελφοί, νὰ κάμω ὑμῖν μίαν παρα-
 τήρησιν ὧδε. Πόσας Ἐκκλησίας ἔχει ἡ Ὁρθοδοξία ἅπασα; καὶ
 λέγων Ἐκκλησίας, δὲν ἐννοῶ βέβαια ναοὺς εὐκτηρίους, οὔτε
 ἐνορίας, ἀλλ' Ἐκκλησίας. Ἐξ ὧν, τῆς Κωνσταντινουπόλεως,
 τῶν Ἱεροσολύμων, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας, τῆς Ἑλ-
 λάδος καὶ τῆς Ῥωσσίας· αἱ μὲν τέσσαρες τούτων διοικοῦνται
 ὑπὸ Πατριαρχῶν, αἱ δὲ δύο ὑπὸ Συνόδων· ἐκάστη δὲ τούτων
 τῶν Ἐκκλησιῶν ἔχει ἐπαρχίαν, ἡ δὲ ἐπαρχία ἐνορία. Εἰπατέ
 μοι, παρκαλῶ, ἡμεῖς εἴμεθα ἐκ τῶν προειρημένων ἐξ Ἐκκλη-
 σιῶν; ὅχι. Τί λοιπόν; ἡμεῖς εἰς ταύτην τὴν γωνίαν τοῦ Γαλ-
 λικοῦ κράτους δὲν ἀποτελοῦμεν μίαν ἐνορίαν; βέβαια. Ἐχουσι
 μουσικὴν αἱ Ἐκκλησίαι αὗται; ὅχι βέβαια; πλὴν τῆς τελευ-
 ταίας· ἀλλ' αὕτη, ἀδελφέ μου Χριστιανέ, ἔχει ἐθνικότητα,
 κυβέρνησιν καὶ γλῶσσαν ἰδίαν, τὴν θρησκείαν μόνον ἔχομεν κοι-
 νήν, εἴμεθα ἐν, ὃ ἐστὶν ὁμόθρησκοι· αὕτη ἔχει Σύνοδον Ἐκκλη-
 σιαστικὴν. Ἡ δὲ Ἐκκλησιαστικὴ αὐτῆς ἀρχὴ ἡ Σύνοδος,
 καθὼς καὶ ἡ πολιτικὴ, πρῶτον διωργάνισε τὴν μουσικὴν, εἴτα
 ἐνέκρινε· καὶ οὕτως εἰσήγαγεν αὐτὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτῆς,
 καὶ οὐχὶ, ὡς σὺ αὐθορμήτως ζητεῖς νὰ εἰσαγάγῃς αὐτήν. Αἶ!
 ἂς ἀφήσωμεν ταύτην, καὶ ἂς στρέψωμεν πρὸς τὰς ἄλλας πέντε.
 Εἰς ποίαν τούτων τῶν πέντε Ἐκκλησιῶν ὑπάγεται ἡ ἐνορία
 ὑμῶν; εἰς τὴν τῆς Ἑλλάδος βέβαια· διότι ἀκούω μνημονευο-
 μένην τὴν ἱερὰν αὐτῆς Σύνοδον εἰς τὸ α Ἐν πρώτοις μνησθῆτι
 . . . ο. Αὕτη παρεδέχθη τὴν μελίρρυτον καὶ μελίφρονα μουσι-
 κὴν τῆς Εὐρώπης, τοῦ Μι, Φα, Σολ, Λα; Οὐχὶ καὶ διὰ τί;
 διότι δὲν εἶναι ἀξία παραδοχῆς. Ἡ μήπως δὲν ἔχει ἄνδρες νὰ
 κρίνωσι τὸ μέλος αὐτῆς; πολλοὺς καὶ μάλιστα πολυγλώσσους,
 οἵτινες γνωρίζουσι καὶ τὰς ἀκαδημίας τῆς Εὐρώπης ἁπάσης.
 Ἄλλους δὲ πάλιν εὐτυχῶς ἤκουσα νὰ λέγωσιν, ὅτι αἱ ἐπαρχίαι,
 εἴτε καὶ ἐνορίαι, δὲν ἔχουσι χρήματα· καὶ τοῦτο ὁμῶς δὲν ἀλη-
 θεύει. Διότι πολλαὶ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ ἐνοριῶν (εἶδον ἰδίους
 ὀφθαλμοῖς τοῦτο), ἀνήγειραν ἐκ θεμελίων καὶ ἀνωκοδόμησαν
 ναοὺς λαμπροτάτους καὶ θαυμασιωτάτους διὰ τῆς συνδρομῆς
 τῶν ἐννοριτῶν; καὶ ἐκόσμησαν αὐτοὺς μεγαλοπρεπῶς μὲ πολυ-

τελὴ καὶ κεχρυσωμένα τέμπλα, μὲ εἰκόνας ἀργυρᾶς, καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ πολυελαίους ἐπίσης ἀργυροῦς. Πολλοὶ δὲ ἐξ ὑμῶν ἴσως γνωρίζετε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Μεταμορφώσεως τῆς Σύρου, δὲν ἀναφέρω δὲ τι περὶ τῆς ἐν Τήνῳ, διότι ἔχει καὶ ὑποτρόφους εἰς τὸ Πανεπιστήμιον (ὁρα φυλ. ρί. τῆς Πανδώρας), ἴσως δὲ καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην· καὶ τόσα ἄλλα ἔχομεν παραδείγματα, εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς ἄλλας πόλεις, οἱ Χριστιανοὶ προσφέρουσι χρήματα διὰ τὴν εὐπρέπειαν τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τί λοιπὸν δὲν εἰσήγαγον καὶ τὴν νέαν ταύτην μουσικὴν; Οὐχὶ βέβαια δι' ἐλλείψιν χρημάτων, ἀλλὰ διότι ἡ μουσικὴ αὕτη δὲν εἶναι ἀξίη εἰσαγωγῆς εἰς ἱερὸν τόπον· εἶναι νεωτερισμὸς, καὶ πᾶς νεωτερισμὸς εἶναι καὶ καινοτομία, καὶ πᾶσα καινοτομία εἶναι φραγκισμός· ἀδιαφορῶ ἂν ὑπάγεται εἰς τοὺς ἀναμορφωμένους Χριστιανούς ἢ εἰς τοὺς Ἰησοῦίτας.

Εἰπέ μοι, ἐνθουσιαστὰ τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἐπιστήμης τῶν ὥραιων τεχνῶν, ὡς ἐνθουσιαστὰς προσηγόρευσε καὶ εὐχίτας ἡ Γ'. Οἰκουμένη Σύνοδος τοὺς τότε Μασσαλιώτας (ὁρα Δοσίθεον σελ. 278, καὶ τὰ πρακτικὰ αὐτῆς), τί θέλεις κάμει τὰς ἐκτεταμένους ἀκολουθίας τῶν Ἀγίων Παθῶν; τί τῶν ἄλλων Δεσποτικῶν τε καὶ Θεομητορικῶν ἐορτῶν; τί τὰς μνήμας τῶν Ἀγίων; Εἰπέ μοι, ἡ μουσικὴ σου εἶναι ἐλλιπὴς, ἐλλιπεστάτη, οὐδ' αὐτὰ καὶ ἔχῃ τὰ συλλειτουργικὰ ὅλα· ἄρχεται ἀπὸ τὸν Τρισάγιον ὕμνον, τὸν Χερουδικόν, τὸ Ἅγιος, Ἅγιος, τὸ Σὲ ὑμνοῦμεν, τὸ Προσκυνεῖν Πατέρα, τὸ Ἀξίον ἐστίν, τὸ Κύριε ἐλέησον, τὸ Παράσχου Κύριε καὶ τὸ Κοινωνικόν « Λίνεϊτε », καὶ ἰδοὺ ἅπαντα ἡ εὐλαλὸς μουσικὴ σου, ἐνθουσιαστὰ τοῦ καλοῦ, ἐτελείωσεν· καὶ ταῦτα δὲ μονότονά εἰσι καὶ μεμιγμένα μετὰ κριγμῶν, μεγάλων φωνῶν θεατρικῶν καὶ ἄλλων ἀτάκτων κινήματων. Ποῦ εἰσὶν αἱ δοξολογίαι; ποῦ τὰ ἰδιόμελα καὶ τόσα ἄλλα; ἐνῶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ ἔχει ὅλα, καὶ τὰς τῶν ὀκτὼ φωνῶν, ἤτοι ἤχων, καὶ Χερουδικὰ καὶ Κοινωνικά, σὺ λέγεις, ὡς ἐνθουσιαστὰς, ὅτι εἶναι μεμιγμένη μετὰ τουρκικᾶς φωνᾶς. Ναὶ τοιαῦτα καλὰ ἐπήγαγον οἱ Σταυροφορικοὶ πόλεμοι, τὰ αὐτὰ εὐεργετήματα παρέσχεν ἡ Δύσις εἰς τὴν Ἑλ-

ληνικὴν φυλὴν, ἐξασθενίσασα τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν· εὐρῶν δὲ ὁ βάρβαρος· εὐκαιρίαν ἐπέπεσε καθ' ἡμῶν, οὐ ὁ σίδηρος καὶ τὸ πῦρ ἐξηνδραπόδισεν ἅπασαν τὴν χώραν ἡμῶν· παρεισέφρησαν βαρβαρισμοὶ εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὴν μουσικὴν ἡμῶν. Θαύμασον δὲ, ἀδελφε, καὶ δόξασον τὸν θεόν, πῶς καὶ ταῦτα ἐσώθησαν· ἔχει τουρκισμοὺς καὶ βαρβαρισμοὺς, ἀλλ' εἶναι αὕτη ἐκείνη τῶν προγόνων σου, καθάρισον σὺ ἤδη αὐτὴν ἀπ' αὐτῶν, εἴτα εἰσάγαγε αὐτὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ψάλλε· ποιήσον, ὡς ἐποίησας καὶ εἰς τὴν γλῶσσάν σου· διότι ἡ ἄλλη μουσικὴ, ἣν ἐπιδιώκεις δὲν εἶναι διόρθωσις τῆς ἡμετέρας, ἀλλὰ ξένη καὶ ὁλως φραγκικὴ. Ναὶ, λέγεις· πλὴν τὸ ἀπαιτεῖ ὁ συρμός καὶ ἡ εὐγένεια νὰ εἰσαγάγωμεν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν εὐγενῆ μουσικὴν. Ἡ Ὁρθόδοξος ὁμοῦς Ἐκκλησία, Χριστιανὲ, δὲν γνωρίζει εὐγένειας, συρμούς, καὶ τὰ παρόμοια τῶν συρμῶν· θεωρεῖ ἐπίσης ἱσα βασιλεῖς, εὐγενεῖς, πλουσίους τε καὶ πτωχοὺς, καὶ οὐδεμίαν ὑπεροχὴν δίδει τινί. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀδελφοὺς ἐκάλει τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ « ἀπαγγεῖλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου » (α). Ἴσως δὲ ἤθελε εἰπεῖ τις, διὰ τί αἱ ἄλλαι ἐνορίαι τῆς Εὐρώπης εἰσήγαγον ταύτην, καὶ ἡμεῖς νὰ μένωμεν ὀπίσω ἐκείνων; Ὡ! τί ὥραία παρατήρησις τῶντι καὶ τί ὀρθὸς συλλογισμός! διότι ὠλίσθησαν δύο ἢ τρεῖς, νὰ δράμωμεν καὶ ἡμεῖς κατόπιν αὐτῶν; νομίζω, ὄχι.

Ἄλλ' ἴσως τις ἀκούων με ὁμιλοῦντα οὕτω νομίζει, ὅτι ἀγνοῶ τὰ καθήκοντά μου καὶ παραβάτης γέγονα τούτων; ὄχι, καλῶς γνωρίζω αὐτὰ καὶ ἐντὸς αὐτῶν ὁμιλῶ· ἂν ἐσίωπων, τότε ἠγνόουν « προσέχετε ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ » (β), « πρόσεχε σεαυτῷ, καὶ φύλαξον τὴν ψυχὴν σου σφόδρα » (γ). Ὡς ὁ θεὸς, ἀδελφοί μου, μέλλει ἐκζητῆσαι παρ' ὑμῶν λόγον διὰ τὰ τέκνα ὑμῶν, οὕτω καὶ παρὰ τοῦ ἱερέως διὰ τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἐν τῇ φρικτῇ τοῦ Κυρίου παρουσίᾳ. Οὐαί! εἰς ἐκείνον τὸν ἱερέα, ὅστις ἀναδέχεται ἐπὶ τοῦ τραχήλου του τοιαῦτα βάρη, ἐπειτα ἀμελεῖ καὶ ἀφίνει τοὺς μὲν νὰ πράττωσι καινοτομίας ἐπὶ τοῖς κανόσι, τοὺς

(α) Ματθ. κβ. 10. (β) Πράξ. κ'. 28. (γ) Δευτ. μβ. 9.

δὲ νὰ τρέχωσιν εἰς ἄλλα θανάσιμα ἁμαρτήματα α Καὶ τὸ αἷμα
αὐτοῦ, εἶπεν ὁ θεὸς πρὸς τὸν ἀμελῆ ποιμένα, ἐκ τῆς χειρός σου
ἐκζητήσω α (α). Ὁ δὲ ἱερεὺς ὁ ἐκπληρῶν πιστῶς καὶ προθύ-
μως τὰ ἐκυτοῦ καθήκοντα, μέλλων νὰ παρασταθῇ ἐνώπιον τοῦ
θρόνου τῆς μεγαλωσύνης α Ἰδοῦ, λέγει, ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, α
ἔδωκάς μοι α (β). Τότε δὲ ἀκούει ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ θεοῦ
εὐδοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ α (γ) σὺ ἔθρεψας ταῦτα διὰ τοῦ
λόγου τῆς εὐσεβείας, σὺ ἐπότισας ἐκεῖνα διὰ τῆς διδασκαλίας
τῶν νόμων μου, σὺ συνήγαγες τὰ ξένα ἔνδον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ,
σὺ ἐνέδυσας τὰ γυμνά τὸ ἔνδυμα τῶν ἀρετῶν, σὺ ἐπεσκέρθης
τὰ ἀσθενῆ καὶ ἰάτρειςας αὐτὰ, σὺ ἤλθες εἰς τὸ δεσποτήριον καὶ
ἔλυσας τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας. Μετὰ δὲ ταῦτα λέγει ὁ θεὸς τῷ
ἱερεῖ α Δεῦτε, εὐλογημένε τοῦ Πατρὸς μου, μετὰ τῶν παιδίων
κληρονόμους τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς
κόσμου α (δ). Ταύτην δὲ τὴν μακαρίαν φωνὴν δέεσθε, ἵνα ἀκού-
σωμεν πάντες, ἀδελφοὶ μουσουργεῖται· εἶθε! ταύτης τῆς μουσι-
κῆς νὰ μᾶς ἀξιῶσιν ὁ θεός, ἥς ἡ ἡδύτης καὶ τὸ μέλος εἶναι
ἀχόρηστον.

Ἰδωμεν δὲ ἤδη καὶ κατὰ τί ὑπερβαίνει ἡ μελίρρων τῆς θυμέ-
λης μουσικὴ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν, ἥτις ὡς φημιζέται, μέλλει
νὰ εἰσαχθῇ πάλιν εἰς τὴν ναὸν τοῦ Κυρίου; Καὶ χωρὶς ποσῶς
νὰ διστάσω, λέγω κατὰ μόνην τὴν πολυφθογοκραυγοφωνίαν,
δι' ἣν καὶ προτιμᾶται βεβαίως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς. Δεύτερον
προτέρημα εἶναι τὸ ἐξῆς· ἐπειδὴ, τῶν ἐν τῷ θεάτρῳ ἀδιακόπως
σχοлаζόντων, καὶ πολλὰς ὥρας μενόντων καὶ μετὰ μεγάλης εὐ-
χαριστήσεως καὶ ἄνευ κουρασμοῦ ἀκροαζομένων ταύτης, ὥξυνε
τὴν ἀκοήν· ἐνῶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὀλίγας μόνον στιγμὰς, καὶ
ταύτας μετὰ κόπου μεγάλου, ὑπομένουσι. Τούτου ἕνεκα ζη-
τοῦσι νὰ εἰσαγάγῃσι ταύτην καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἵνα μὴ
τὸ ἡδυσμα ἐκείνης φθείρῃ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ. Ἀλλὰ καὶ διδά-
σκαλοὶ τινες παραδίδοντες τὸ κλειδοκύμβαλον (piano-forte) εἰς
τὰς οἰκίας ἀπηγόρευσαν νὰ πληγαίνωσιν αἱ μαβήτριά των εἰς τὴν

(α) Ἰεζ. Γ'. 20. (β) Ἠσ. ἡ. 18 (γ) Ματθ. κί. 23. (δ)—κί. 34.

Ἐκκλησίαν. Τοῦτο μετὰ λύπης μεγάλης ἤκουσα· καὶ ἀλλοίμο-
νον, Χριστιανοί, ποῦ κατηντήσαμεν. Ὁ θεὸς δὲν ἀναπαύεται
εἰς τὰ φωνητικὰ καὶ εὐχη κάμβαλα, ἀλλ' οὔτε εἰς τὰς πολυφώ-
νους ἀρμονίας· ὁ θεὸς ζητεῖ παρὰ πάντων τῶν δημιουργημάτων
αὐτοῦ α Πνεῦμα συντετριμμένον, καρδίαν συντετριμμένην καὶ
τεταπεινωμένην α (α). Ναί, τοιαῦτα· καὶ μὴ ἐλπίζῃς διὰ τῆς
εἰσαγωγῆς τῆς μουσικῆς νὰ τύχῃς τῆς σωτηρίας σου, ἐλὼν
ἐκείνων στερεῖσαι· πλανᾷς σεαυτὸν, ἂν περιμένῃς νὰ κινήσῃ
τὴν ἀκοήν σου ἡ πολύφωνος τέρψις, καὶ οὕτω νὰ ἔλθῃς εἰς τὴν
Ἐκκλησίαν. Οὐαί σοι! Ἄκουσον δὲ τὸν θεῖον Χρυσόστομον
(β) ὁποῖαν σημασίαν δίδει εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν
καὶ νόησον· ἰδοῦ πῶς ἀρχεται ὁ θεὸς τῆς Οἰκουμένης διδάσκα-
λος. α Πολλὴν γὰρ ὁρῶ τὴν σπουδὴν (ἀλλ' αὕτη δυστυχῶς ἐλ-
αλείπει ἀφ' ὑμῶν)· αὕτη ἐστὶ τῶν ἐμῶν πόνων ἡ εὐκαρπία,
α οὗτος ὁ ἐναποτιθέμενος τῇ ἡμῶν ἀγάπῃ πλοῦτος. Πόθεν οὖν
α τὸ τοιοῦτον καταστοχάζομαι κέρδος; ἐκ τῆς μετὰ σπουδῆς
α εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ διηνεκοῦς στάσεως, ἐκ τοῦ τὴν εὐχ-
αγωγικὴν χοροστασίαν μιμουμένους ἀκατάπαυστον τῷ κτίστῃ
α τὴν ὑμνολογίαν προσφέρειν. Ὡ τῶν τοῦ Χριστοῦ δωρημάτων!
α Ἄνω στρατιαὶ· δοξολογοῦσιν ἀγγέλων, κάτω ἐν Ἐκκλησίαις
α χοροστατοῦντες ἄνθρωποι τὴν ἑαυτοῖς ἐκείνοις ἐκμιμῶνται
α δοξολογίαν. Ἄνω τὰ Σεραφίμ τὸν τρισάγιον ὕμνον ἀναβοᾷ,
α κάτω τὸν αὐτὸν ἡ τῶν ἀνθρώπων ἀναπέμπει πληθὺς· κοινὴ
α τῶν ἐπουρανίων καὶ τῶν ἐπιγείων συγκροτεῖται πανήγυρις·
α μία εὐχαριστία, ἐν ἀγαλλίαμα, μία εὐφρόσυτος χοροστασία.
α Ταύτην γὰρ ἡ ἄφρατος τοῦ Δεσπότης συγκατάλασις ἐκρό-
α τησε, ταύτην τὸ πνεῦμα συνέπλεξε τὸ ἅγιον, ταύτης ἡ ἀρ-
α μονία τῶν φθόγγων τῇ πατρικῇ εὐδοκίᾳ συνερμύσθη· ἄνωθεν
α ἔχει τὴν τῶν μελῶν εὐρύθυμίαν, καὶ ὑπὸ τῆς Τριάδος, κα-
α θάπερ ὑπὸ πλήκτρου τινὸς κινουμένη, τὸ τερπνὸν καὶ μακά-
α ριον ἐνηγεῖ μέλος, τὸ εὐαγγελικὸν ᾄσμα, τὴν ἀλκικτον συμ-
α φωνίαν· τοῦτο τῆς ἐνταῦθα σπουδῆς τὸ πέρας; οὗτος ὁ τῆς

(α) Ψαλ. γ'. (β) Τόμ. ε' ὁμι. Α'. in vidi Dominum.

π συνελεύσεως ἡμῶν καρπός. Ἐμποδίζει λοιπὸν τὰς θυμελικὰς ψαλμοδίας, τὰς ἐκτεταμένας βοάς καὶ τὰς ἀτάκτους φωνάς· πικρότατα δ' ἐλέγχει καὶ τοὺς ἐνόηοντας τὰ πνευματικὰ ἄσμα-
τα μὲ τὰ ἐξωτερικὰ σχήματα, καὶ θέσεις καὶ ἀσήμεους φωνάς τῶν θεάτρων, εἰς τὰς δοξολογίας καὶ ὑμνολογίας τοῦ Θεοῦ· καὶ ὁ Προφητὰνᾶξ Δαυὶδ λέγει « δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ » (α).

Ὁ δὲ περὶ τὰ τοιαῦτα δεινός, πατριαρχεύσας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ τὸν δέκατον ἑκτὸν αἰῶνα, Μελέτιος ὁ Πηγᾶς, ἀνὴρ ἐν σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ περιβόητος, ἔγραψε πολλὰ καὶ διάφορα, καὶ περὶ Χριστιανισμοῦ τοὺς ἐρεῖξας ἀξιεπαίνους λόγους. « Ὅσπερ » οὐν τὸ σεμνὸν καὶ σύμμετρον τῆς μουσικῆς εὐπρόσιτον διὰ
« τὸ ἀκμαιοτέρας κατασκευάζειν τὰς καρδίας, οἷον ἀναπῶσαν » τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος. Ἀρμονία γάρ τῷ πνεύματι οἰκειό-
« τερων, μέσῃ ἔχουσα φύσιν, σώματος τε παχύτητος καὶ πνεύ-
« ματος αὐλότητος· οὕτω πάλιν ὑπέρμετρος μουσικὴ, καὶ τῷ
« ἡδεῖ παρὰ τὸ μέτρον ἐνασχολουμένη, οὐχ ἡδύνει, ἀλλ' ἐκλύει » ἡ δὲ τῆς θυμέλης ἔτι μᾶλλον.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐθεώρουν τὴν μουσικὴν ὡς τὸ μόνον θαυμάσιον μέσον πρὸς κατάπαυσιν τῶν ἀλόγων παθῶντων καὶ πρὸς βελτίωσιν τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας. Ἡ δὲ αὐτῇρᾳ Σπάρτῃ ἐφρόντιζε περὶ αὐτῆς ὡς περὶ μεγάλου πράγματος τόσον, ὥστε ὁ νεωτερισμὸς εἰς τὴν μουσικὴν ἦτον εἰς ἄκρον ἀπαιγορευμένος, ὡς καὶ ὁ Πλάτων αὐτὸς ἐπικυροῖ τὴν ἀνάγκην τοῦ τοιοῦτου νόμου. Ἐνταῦθα ὁμοῦς δὲν γίνεται λόγος περὶ τοιαύτης, ἀλλὰ περὶ ἀληθοῦς, καθαρᾶς, θείας, ἀπλῆς, μεγαλοπρεποῦς καὶ σο-
δορᾶς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἥτις μεθόλως νὰ μετέχη ἐκείνης τῆς ἐκλύτου καὶ ἀσώτου μαλακότητος, ἣν ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης δικαίως ἤλεγχον εἰς τὸ θέατρον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν των καὶ ἐκώλουν τὸν νεωτερισμόν· ἂν δὲ καὶ εἰδωλο-
λάτραι, ἐσέβοντο ὅμοιως τὴν θρησκείαν, τοὺς νόμους, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν προγόνων καὶ τῶν πατέρων αὐτῶν, ἐνῶ ἡμεῖς

(α) Βαλ. β'.

ἀπόγονοι ἐκείνων, τοὺς ὑποίους καὶ σήμερον θαυμάζει καὶ τιμᾷ ἅπας ὁ κόσμος, καταφρονοῦμεν κατὰ τὴν γλῶσσαν, ἥθη καὶ ἔθιμα. Ἀλλὰ καὶ ὡς τέκνα γνήσια τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πολυῶμεν καὶ τείνομεν κεινοτομικὴν χεῖρα μέχρι τοῦ ἱεροῦ βή-
ματος, ζητοῦμεν ἐπιμόνως ν' ἀπορρίψωμεν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας τοὺς πόνους τῶν ἁγίων αὐτῆς Πατέρων, οἵτινες διὰ τῆς ἐλπίσεως τοῦ ἱεροῦ αἵματος τῶν ἐστερέωσαν τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ νὰ εἰ-
σαγάγωμεν εἰς αὐτήν, τί; τοὺς ἰταλοφραγκικοὺς ἀλαλαγμοὺς τῶν κακοδόξων, οἱμοὶ! Τίνες εἰσὶ, Χριστιανέ, οἱ μέλλοντες νὰ χοροστατήσωσιν; οἱ ἀπὸ τῆς ἑκτῆς ὥρας Μ. Μ. κωμωδοῦντες ἐν θεάτροις μέχρι τῆς δωδεκάτης καὶ ἐπέκεινα (θεατρῖνοι)· οἷτοι ἐν καιρῷ λειτουργίας μέλλουσι νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τῆς χάριτος, καὶ νὰ παρασταθῶσιν, ἵνα ἴδωσι τὸν Χερουδικὸν ὕμνον; Ὡ πόσον ὠραία τῷόντι μέλλει γενέσθαι ἡ δευτέρα αὕτη παράστασις! Γλυκύτατε Ἰησοῦ, Σὺ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐνεδύθης σάρκα ἀνθρωπίνην, ἵνα σώσῃς ἡμᾶς· Σὺ δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ὑπέμεινας ἐμπυσμούς, κολαφι-
σμούς, μάστιγας καὶ ῥαπίσματα· Σὺ ἐποτίσθης ὄξος μετὰ γο-
λῆς μεμιγμένον, καὶ τέλος ἔλαβες οὐρανὸν καὶ θάνατον διὰ νὰ ἐλευθερώσῃς ἡμᾶς ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ ἑχθροῦ· ὑπόμεινον καὶ τοὺς μέλλοντας νὰ περυσταθῶσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τῆς χά-
ριτος, ὅπως κωμωδῇσωσι τὴν ἀναίμακτόν σου θυσίαν. Χριστι-
ανέ, λέγει σοι ὁ Χρυσόστομος, « δότε μοι ἄνδρα εἰδότα ψάλλειν ». Ἐπαναλαμβάνων λέγω σοι, καθάρισον ἀπὸ τῆς μουσι-
κῆς πάντα βαρβαρισμόν· εἴτε εἰσάγαγε εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ψάλλε εὐλόμως, ὡς οἱ τρεῖς παῖδες ἐν τῷ μέσῳ τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς τῆς κειομένης, ὑπὸ τῆς συγκαταβάσεως τοῦ Θεοῦ ἀγγέλου ὁρσιζόμενοι ἔχαιρον, καὶ ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ τῆς χαρᾶς τρόπου ἐμπνευσθέντες ἐψάλλον « Ὑπερύμνητε Κύριε, ὁ βεός τῶν πατέρων ἡμῶν εὐλογητός· εἰ εἰς τοὺς αἰῶνας ». Διὸ καὶ ὁ θεῖος Ἰσχωρὸς ὁ ἀδελφίθεος λέγει « εὐθυμαῖ τις; ψαλλέτω » ἡ φύσις λοιπὸν αὐτῇ ἀφ' ἑαυτῆς διεγείρει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν εὐθυμίαν, καθὼς καὶ τὴν λύπην.

Οἱ δὲ θεοὶ καὶ ἱεροὶ Ἀπόστολοι παραγγέλλουσι πάντες, νὰ

προσέχουσιν εἰς τὰς ἁγίας καὶ ἱερὰς Γραφάς· ὁ μὲν θεομακάριστος Πέτρος λέγει « Καὶ ἔχομεν βεβαιώτερον τὸν προφητικὸν λόγον, ὃ καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες » (α). ὁ δὲ Παῦλος, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς « ἄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν τῷ Κυρίῳ » (β), μὴ μόνον γλῶσσαν κινοῦντες, ἀλλὰ καὶ νοῦν καὶ καρδίαν διεγείροντες πρὸς κατανόησιν τῶν λεγομένων· καὶ ἀλλαχοῦ « τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε » (γ) « προσέχετε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ . . . ταῦτα μελέτα » (δ). Σὺ δὲ, ὦ ἀγνωμονέστατε λαέ, ποῦ προσέχεις; ποῦ προσκαρτερεῖς; εἰς τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου καὶ τὰς ὀρέξεις αὐτοῦ· πρόσεχε εἰς ταύτας, βιάδιζε καὶ πολυπραγμόνει. Ἀλλὰ στρέψον τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε τὴν ἀμοιβὴν τῆς τοιαύτης ματαιοσπουδίας σου. Ἴδε τὴν ἡτοιμασμένην διὰ σέ κατοικίαν τοῦ Διαβόλου, οὗτινος ἐγένου μιμητὴς καὶ ζῳωτής. Οὐκί σοι ἐν τῷ κρίνεσθαι!

Κατὰ τούτους ἄρα τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους μακάριοι εἶναι οἱ σχολάζοντες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ προσέχοντες εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων νόμων καὶ ἱερῶν Γραφῶν, καὶ οὐχὶ οἱ ζητοῦντες τὰς πολυφώνους μουσικὰς. Καὶ ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου αὐτὸς μακαρίζει τοὺς μετὰ προσοχῆς ἀκούοντας τὸ λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τοὺς φυλάσσοντας αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τοὺς λέγοντας καὶ ὁδηγοῦντας τοὺς ἄλλους εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς· πάντες δ' οὗτοί εἰσι μακάριοι καὶ εὐδαίμονες « Μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν » (ε). Περὶ δὲ τῶν καινοτόμων καὶ νεωτεριστῶν, ἂν καὶ ἡ μικρὰ ἡμῶν ὁμήγυρις ἔχῃ τοιοῦτόν τινα, ὥς δὲν νομίζω, ἐννοοῦνται πάντως τὰ ἐναντία. Σὺ δὲ, ὦ εὐσεβὴς ἀδελφότης, ἐκλεξόν τὸ κρεῖττον, καὶ πρᾶξον ὅ,τι ἡ θεία τοῦ θεοῦ σοφία φωτίσῃ καὶ ὁδηγήσῃ τὸν νοῦν σου ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ θεοῦ καὶ ἱεροῦ ναοῦ καὶ εὐπρεπείᾳ αὐτοῦ. Κἀγὼ δὲ ἐπισφαιγίζω τὸν λόγον μου μετὰ τὴν ἀποστολικὴν ῥῆσιν τοῦ Ἀποστόλου Ἰακώβου, τὴν λέγουσαν « πᾶσα πρᾶξις ἀγαθὴ δώρημά ἐστι τέλειον » (ς).

(α) Β'. Πέτρ. α'. 19. (β) Ἐφ. ε'. 19. (γ) Κολ. δ'. 2.

(δ) Α'. Τιμ. Δ'. 13—15. (ε) Λουκ. ΙΑ'. 28. (ς) Ὅρα καὶ τὴν σημ. εἰς τὸ περὶ προγοῦρας τῆς ἑλλην. γλώσσ. τοῦ δοιδίμου διδασκάλου Κ. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἴκου, σελ. 457, καὶ σελ. 664—671.

Πρὸς βεβαίωσιν τοῦ προειρημένου λόγου ἡμῶν παραθέτομεν καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἱερῶν Συνόδων, ὅπως οἱ ἱερασταὶ τῆς Χαβιαρείου μουσικῆς ἔχουσιν αὐτοὺς προχείρους, καὶ ἴδωσι τὸ ὅπ' αὐτῶν πραχθὲν θρασὺ τῆς καινοτομίας ἀμάρτημα, καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν βαλλόμενα ὑπὸ τῶν κανόνων ἐπιτίμια καὶ τὰ τοιαῦτα, ἕως ἂν μετανοήσωσι.

Κανὼν ΙΕ'. τῆς ἐν Λαοδικείᾳ τοπικῆς Συνόδου.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν πληρὴ τῶν κατονικῶν ψαλτῶν, τῶν ἐπὶ τὸν ἁμῶνα ἀναβαινόντων, καὶ ἀπὸ διφθέρας ψαλλόντων, ἑτέρους τινας ψάλλειν ἐν Ἐκκλησίᾳ.

Κανὼν ΟΕ'. τῆς ΣΤ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Τοὺς ἐπὶ τῷ ψάλλειν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις παραγινόμενους, βουλόμεθα, μήτε βοαῖς ἀτάκτοις κεχρησθαι, καὶ τὴν φύσιν πρὸς κραυγὴν ἐκδιάξασθαι, μήτε τι ἐπιλέγειν τῶν μὴ Ἐκκλησια ἀρμοδιῶν τε καὶ οἰκείων· ἀλλὰ μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ κατανύξεως, τὰς τοιαύτας ψαλμωδίας προσάγειν ἐφ' ὧν κρυπτῶν ἐφόρῳ θεῷ. Εὐλαβεῖς γὰρ ἴσασθαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ τὸ ἱερὸν ἰδίδαξε λόγιον » (Λευϊτ. ΙΕ'. 30).

Κανὼν Α'. τῆς Δ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Τοὺς παρὰ τῶν Ἀγίων Πατέρων καθ' ἑκάστην Σύνοδον ἄχρι τοῦ νῦν ἐκτεθέντας κανόνας κρατεῖν ἐδικαιώσαμεν (α).

Κανὼν Β'. τῆς ΣΤ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ἔδοξε δὲ καὶ τοῦτο τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ Συνόδῳ, κάλλιστά τε καὶ σπουδαιότατα, ὥστε μένειν καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν βεβαίους, καὶ ἀσφαλεῖς, πρὸς ψυχῶν θεραπείαν καὶ ἰατρειαν παθῶν, τοὺς ὑπὸ τῶν πρὸ ἡμῶν ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων δε-

(α) Οἱ τρεῖς οὗτοι κανόνες ἐκαιτοτομήθησαν αὐθαδῶς ὑπὸ τῶν Μασσαλιωτῶν, νεωτεριστῶν διὰ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Χαβιαρείου μουσικῆς (ἐπικαλουμένης Εὐρωπαϊκῆς), δι' ἧς ψάλλονται ἤδη ἐν αὐτῇ οἱ ὕμνοι τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργίας ὑπὸ δυτικῶν καὶ ἀπὸ θυμῆλης διατρικῶς. Πειραθεῖς οὖν ἵνα τούτοις ἀναχαιτίσω τῆς καινοτομίας ταύτης, ἀπέτυχον· εἴτα δὲ προτρέψας αὐτοὺς, ἵνα κἀν αἰτήσωσι τὴν ἀδειαν παρὰ τῆς ἱερᾶς Συνόδου, καὶ ὥδε ἀπέτυχον, καὶ ἡ προτροπή μου οὐκ εἰσηκοόθη παρ' αὐτῶν, ιουόντων τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ἀνεξάρτητον, καὶ μὴ κειμένην ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἱερᾶς Συνόδου· ἀλλ' ὑπὸ τῆς τοῦ Patriarche des Grecs (V. guide de Marseille).

χθείρας καὶ κυρωθέντας, ἀλλὰ μὴ καὶ παραδοθέντας ἡμῖν
ὁνόματι τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων Ἀποστόλων κανόνας . . .
. . . Καὶ μηδενὶ ἐξέλται τοὺς προδηλωθέντας κανόνας, ἢ
ἀθετεῖν ἢ Εἰ δέ τις ἀλὼ κανόνα τινα τῶν εἰρημένων
καινοτομῶν ἢ ἀνατρέπειν ἐπιχειρῶν, ὑπεύθυνος ἔσται κατὰ
τὸν τοιοῦτον κανόνα, ὡς αὐτὸς διαγορεύει τὴν ἐπιτιμίαν δε-
χόμενος, καὶ δι' αὐτοῦ ἐν ᾧ περ πταίει θεραπευόμενος.

Κανὼν Α'. τῆς Ζ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Τοῖς τὴν ἱερατικὴν λαχοῦσιν ἀξίαν, μαρτυρίατε καὶ κα-
τορθώματα, αἱ τῶν κατονικῶν διατάξεων εἰσὶν ὑποτυπώσεις·
ὡς ἀσμένως δεχόμενοι μετὰ τοῦ θεοφάντορος Δαυτὸ ἡδομεν
πρὸς τὸν Δεσπότην θειῶν, λέγοντες· «Ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυ-
ρίων σου ἐτέρηθην, ὡς ἐπὶ παρὶν πλοῦτον· καὶ, ἐρετιζέτω,
δικαιοσύνην τὰ μαρτύριά σου εἰς τὸν αἰῶνα· συνέτισόν με
καὶ ζήσομαι». Καὶ, Εἰς τὸν αἰῶνα ἡ προφητικὴ φωνὴ ἐρ-
τέλλεται ἡμῖν φυλάσσειν τὰ μαρτύρια τοῦ θεοῦ, καὶ ζῆν ἐν
αὐτοῖς, δηλοῦντι ἀκράδαντα καὶ ἀσάλευτα διαμένουσιν, δεῖ
καὶ ὁ θεόπτης Μωϋσῆς οὕτω φησιν. Ἐν αὐτοῖς οὐκ ἔστι
προσθεῖναι, καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἀφελεῖν. Καὶ ὁ θεὸς
Ἀπόστολος Πέτρος ἐν αὐτοῖς ἐγκυχόμενος βοᾷ. «Εἰς δ' ἐπι-
θυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι». Καὶ ὁ Παῦλος φησιν. Κἂν
ὑμεῖς, ἡ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν, παρ' ὃ εὐηγ-
γελισάμεθα ὑμεῖς, ἀνάθεμα ἔστω. Τούτων οὐκ οὕτως ὄντων καὶ
διαμαρτυρουμένων ἡμῖν ἀγαλλιάμενοι ἐπ' αὐτοῖς· ὡς εἴτις εὐ-
ροὶ σκῦλα πολλὰ, ἀσπασίως τοὺς θελοὺς κανόνας ἐνστεριζό-
μεθα, καὶ ὁλόκληρον τὴν αὐτῶν διαταγὴν καὶ ἀσάλευτον
κρατέρομεν, τῶν ἐκτεθέντων ὑπὸ τῶν σαλπείγων τοῦ Πνεύ-
ματος, τῶν πανευφήμων Ἀποστόλων, τῶν τε ἐξ ἁγίων οἰκου-
μενικῶν Συνόδων, καὶ τῶν τοπικῶς συναθροισθεισῶν ἐπὶ ἐκ-
δόσει τοιούτων διαταγμάτων, καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν.
Ἐξ ἐνὸς γὰρ ἁπαντες καὶ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος ἀγασθέντες,
ᾤρισαν τὰ συμφέροντα. Καὶ οὐδὲ μὲν τῷ ἀναθέματι παραπέμ-
πουσι, καὶ ἡμεῖς ἀναθεματίζομεν· οὐδὲ δὲ τῇ καθαιρέσει, καὶ
ἡμεῖς καθαιροῦμεν· οὐδὲ δὲ τῷ ἀφορισμῷ, καὶ ἡμεῖς ἀφορίζο-

μεν· οὐδὲ δὲ τῷ ἐπιτιμῇ παραδιδάσκει, καὶ ἡμεῖς ὡσαύτως
ὑποβάλλομεν. Ἀγχιάργυρος γὰρ ὁ τρόπος, ἀρκοῦμενοι τοῖς
παροῦσιν· ὁ βεβηκὼς εἰς τρίτον οὐρανόν, καὶ ἀκούσας ἁρρήτα
ρήματα, Παῦλος ὁ θεὸς Ἀπόστολος διαβρήδην βοᾷ·

Ἐπὶ τῶν ἱερῶν κανόνων ἐν Μασσαλίᾳ διωρίσθησαν ἐκ τῆς
ἀδελφότητος τρεῖς πρὸς ἔρευναν αὐτῶν· οὗτοι δὲ ἐγκύψαντες
εἰς βαθεῖαν μελέτην, ἀλλὰ μὴ συνιέντες αὐτοῖς, οὐδέπου εὗρον
τι τὸ κωλύον τὴν Χαθιάρειον μουσικὴν. Διὰ ἀποφανθέντες εἶπον,
ὅτι εἰς οὐδένα κανόνα προσκρούομεν νὰ εἰσαγάγωμεν αὐτὴν εἰς
τὴν Ἐκκλησίαν· καὶ οὕτω δράξαντες εἰσέγαγον αὐθαδῶς. Φεῦ,
τοῖς καινοτόμοις! «πᾶσα παράδοσις, κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον,
καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἐνδικὸν μισθοποδοσίαν» (α). αὕτη δὲ ἐκείνη
ἀναμένει πάντα καινοτόμον, νεωτεριστὴν, παραβάτην καὶ πα-
ρήκοον, ὡς λέγει καὶ ὁ θεὸς Ἰάκωβος· «ὅστις ὅλον τὸν νόμον
τηρήσει, πταίσει δὲ ἐν ἐνὶ, γέγονε πάντων ἐνοχος» (β).

Ἄλλ' οἱ προτεθέντες κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἀρ-
κοῦσιν, ἵνα διδάξωσι καὶ φωτίσωσιν οὐ μόνον τοὺς Μασσαλιώ-
τας, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ παροικοῦν-
τας Ἑλλήνας, καὶ κυρίως τὸν ἐν Μαγχεστρίᾳ Κύριον Γ. Ν.
Μαντζαβῖνον ἀρθογράφον, ὃς ἐν τῷ φύλλῳ τῆς Ἑλπίδος, ἀριθ.
850 τῆς 10 Ἀπριλίου 1856, ἠγόρευσε περὶ τῶν ἐν ταῖς εἰρη-
μέναις χώραις ἐξ Ἑλλάδος ἀποδημησάντων καὶ ἐν αὐταῖς δια-
μεινάντων Ἑλλήνων, καὶ πρῶτος ἐτόλμησε νὰ γράψῃ πρὸ δύο
ἐνικυτῶν κατὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ ὑπὲρ τῆς
φραγκικῆς, ἥτοι τῆς τοῦ Ἰω. Χαθιαρῆ, ἐγκωμιάζων καὶ ἐπαι-
νῶν αὐτόν, ὅτι συνεισέφερε μέγα ἀγαθὸν εἰς τὸ ἔθνος του, τοῦ-
τέστι τὴν καινοτομίαν. Ὁ Μαντζαβῖνος ὁρμώμενος, φίλε ἀνα-
γνωστα, ἀπό τινος φίλου τοῦ Ἀγγλοῦ ἐγραψεν ἐν τῇ Ἑλπίδι·
ὁ φίλος του δὴθεν εἶπεν, ὅτι ἡγνῶει ὅποιαν καταγωγὴν ἡ μου-
σικὴ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, Ἑβραϊκὴν ἢ Τουρκικὴν, ἔχει. Ἐπί-
τρεψόν μοι, Κύριε Μαντζαβῖνε, νὰ σοὶ εἰπῶ, ὅτι, ἂν καὶ ἡ θυ-
μέλη τῆς Μαγχεστρίας ἦναι ὡς καὶ ἡ τῆς Μασσαλίας, ἐγὼ λέγω

(α) Ἑβρ. β'. 2. (β) Ἰάκ. β'. 10.

σοι ἀνευστολῆς, ὅτι μόνον τὸ κλείχορδόν σου, δι' οὗ ἐσήμανες τὸ ἀρχαῖον μέλος εἰς τὸν φίλον σου, ἐλλείπει ἐκεῖθεν, καὶ αἱ ὑδροσύριγγες (τουρκ. ἀργελέδες). Τοιαῦτα ἐκρίναμεν δέον νὰ σημειώσωμεν ὥδε πρὸς διατκέδασιν τῆς βαθείας σου λύπης· ἡμεῖς ὅμως ἔσχατοι πάντων τῶν ἱερέων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐντελλόμεθά σοι, πρῶτον νὰ ἀφήσῃς τοὺς ξένους καὶ τὴν εὐγένειαν αὐτῶν, τὰ πάτρια σεβόμενος ἐν ἀλλοτρίᾳ γῇ· καὶ δεύτερον νὰ μὴ λυπῇσαι, διότι κατὰ τὸν σοφὸν Σιράχ « ἀπὸ λύπης ἐκβαίνει θάνατος » (α). ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα βλάπτεις τὴν καρδίαν σου « ὥσπερ σὴς ἱματίῳ, λέγει, καὶ σκόλῃ ξύλῳ, οὕτω καὶ λύπη ἀνδρὸς βλάπτει καρδίαν » (6). Ἡ δὲ Ἐκκλησία τῶν Ἀθηνῶν θέλει συσχεθῇ μετὰ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας περὶ τοῦ θέματος τῆς μουσικῆς, καὶ αὕτη ἡ Σ. Κυβέρνησις. — Ἀλλὰ καὶ διατριβὴν (ἐκ Μαγχεστρίας 30 Δεκεμβρίου 1857) ἀνέγνωμεν ἐν τῷ φύλλῳ τοῦ Λιῶνος (Ἀριθ. 1589, 6 Ἰανουαρίου 1858), ἐν ᾧ ἐκθέτει ἐμπεριστατωμένως « εἰς τῶν ἀγαπώντων τὴν εὐκλειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους » τὴν γένεσιν τῆς Χαδιαρείου μουσικῆς· ἀλλ' ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν τὸν ὕλικόν καιρὸν, ἵνα πλείω κατατρίψωμεν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, καὶ διὰ τοῦτο παραλείπομεν πᾶσαν τὴν περὶ αὐτῆς περαιτέρω συζήτησιν τοῖς εἰδημονεστέροις. Ἐγὼ δὲ ὁ ἐν ἐλαχίστοις κληρικὸς σημειῶ μόνον, ὅτι ἐπὶ τοσοῦτον σπουδαιοτάτου ἀντικειμένου τὰ τε Πατοί-αρχεῖα καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὀφείλουσι νὰ δώσωσι προσοχὴν καὶ ἀναχαιτίσωσι τὴν ῥοὴν τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ἵνα μὴ πλησιέστερον ἴδωμεν παραδόξως τοὺς ὑπὸ τοῦ Β. Ρανδχάρτιγγερ καὶ τοῦ Πράϋερ κλειδοκυμβαλικῶς μελουργηθέντας ὕμνους τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργίας ἡμῶν καὶ ψαλλομένους θεατρικῶς ἀπὸ θυμέλης ἀντὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τοῦ Κοσμᾶ μελωδηθέντων, οἵτινες ἀνεφύησαν ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας κατὰ τὸ 1844 (ἴδρα Λιῶνα ἀριθ. 1589), Τεργέστη· καὶ μετὴνέχθησαν εἰς Ἀγγλίαν, Γαλλίαν (27 Ἰανουαρίου 1855 εἰσῆχθησαν τὰ Ρανδχαρτιγγερικά μελουργήματα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Μασσαλίας) καὶ Ἀλεξάνδρειαν ὡς πληροφοροῦμαι νῦν.

(α) Σιρ. λή. 19. (6) Παρ. κί. 20.